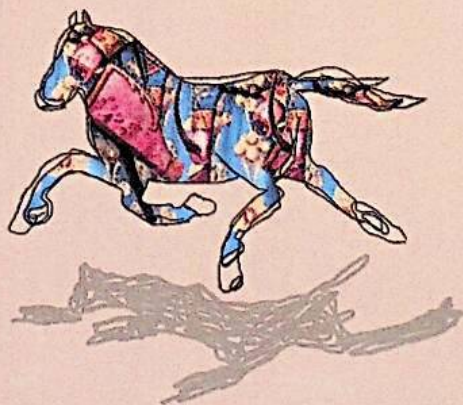

İpek Yolu'nun Muhafızları

BOZKIRLARDAN KENTLERE
TÜRK HAKANLIĞI ORDUSU

(KARAHANLILAR)

ÖMER SONER HUNKAN

Bilge
Kültür·Sanat

Prof. Dr. Ömer Soner Hunkan

1971'de İçel'in Silifke ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini burada gördü. Atatürk Üniversitesi Tarih Bölümü'nden 1994'te mezun oldu. Eylül 1994 - Temmuz 1995 arasında Ağrı Patnos'ta MEB'de sınıf öğretmenliği yaptı. Pamukkale Üniversitesi FEF Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi oldu. Lisansüstü eğitimini 1995-2005 yılları arasında Marmara Üniversitesi TAE Ortaçağ Bilim Dalı'nda ve Hacettepe Üniversitesi SBE'nde "Türk Hakanlığı (Karahanlı) Tarihi" sahasında yaptı. Bu süreçte Arapça ve Ortaçağ Türk tarihi Arap kaynakları için MEB bursu ile iki yıl Ürdün Üniversitesi'nde, Farsça olanlar için yaz dönemi kapsamında Tahran Üniversitesi'nde, saha ve kaynak araştırmaları yapmak üzere dört ay TİKA destekli proje ile Taşkent Şarkşinaslık Enstitüsü'nde bulundu. 2007'de Trakya Üniversitesi FEF Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı'nda Yardımcı Doçent ve 2011'de Doçent kadrosuna atandı. 2012-2013'te on beş ay süreyle bulunduğu Chicago Üniversitesi'nde YÖK ve TÜBİTAK bursları çerçevesinde Doktora Sonrası Araştırma Programını tamamladı. 2016 yılında TÜ Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Ortaçağ Tarihi Anabilim Dalı profesör kadrosuna atandı. Hâlen aynı bölümde görevini sürdürmekte olup, evli ve iki çocuk babasıdır.

*Bu çalışmayı, kendilerinden istifade etme fırsatı
bulduğum değerli merhum hocalarım
Doç. Dr. Mahmut Pehlivan (Eskiçağ Tarihi),
Prof. Dr. Coşkun Alptekin (Ortaçağ Tarihi) ve
Prof. Dr. Özkan İzgi (Genel Türk Tarihi)'ye
saygı ve özlemle ithaf ediyorum.
Ruhları şad olsun.*

Gerek kitap yazımı gerekse diğer akademik faaliyetlerin mesai mefhumu tanımadığı alanın mensuplarının malumudur. Bunun aile hayatında sebep olduğu ihmaller noktasında, bunları bana yansıtmama konusunda övgüyü hak eden sevgili eşim Firdevs ve çocuklarım Alparslan ile Bilgesu'ya ne kadar çok teşekkür etsem azdır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

1. KAYNAK VE ARAŞTIRMALAR.....	13
2. HAKANLIĞIN KISA TARİHİ.....	24

BİRİNCİ BÖLÜM GENEL ASKERİ KAVRAMLAR

1. Ordu.....	53
2. Sü (Su veya Sû).....	59
3. "Sü"den "Ordu" Kavramına Geçiş.....	60
4. Er, Eren, Er at (Erat), Çerig (Çeri).....	66
5. Tokuş (Tokuş), Savaş, Uruş.....	68
6. Tolum, Tolumluğ, Kur, Korçı.....	69

İKİNCİ BÖLÜM İNSAN KAYNAĞI

1. HAKAN ORDUSU (HAN SÜŞİ).....	71
1.1. Gulâmlar.....	71
1.1.1. Gulâm Sisteminin Türk Geçmişine Bir Bakış.....	72
1.1.1.1. Evlatlık Ordusu, Oğul ve Köle Satışları.....	72
1.1.1.2. Bağlantısız Savaşçılar ve Boylar: "Komiteler".....	79
1.1.1.3. Teginler (Tiginler).....	84
1.1.1.3.1. Han Soylu Teginlik.....	86
1.1.1.3.2. Köle Statülü Teginlik.....	90
1.1.2. Hakanlık Gulâmları.....	93
1.1.2.1. Tapuççılar, Kullar, Er atlar, Oğlanlar.....	93
1.1.2.1.1. Er Ögelik: Öge Erlik.....	97
1.1.2.1.2. Kök Ayukluk: Ayguçluk.....	101
1.1.2.1.3. Sübaşılık: Sü Başlar Erlik.....	102
1.1.2.1.4. Haylbaşılık: On Otağbaşılık.....	106
1.1.2.1.5. Otağbaşılık: Tegin Beylik.....	107
1.1.2.1.6. Yatgaklar ve Turgaklar: Saray Muhafızları.....	108
1.1.2.1.7. Yortuğ: Hassa Ordusu.....	110
1.2. Hakan Oğulları.....	114

2. HALK ORDUSU (KARA KAMAG SÜSİ)	116
2.1. Türk Boyları.....	116
2.2. Mâverâünnehr Gâzileri.....	129
2.3. Mâverâünnehr Dihkanları.....	132
2.4. Türk Moğol Boyları: Hitâyalar.....	134
2.5. Taşra Askerleri: Şihneler.....	137

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM TEŞKİLAT

1. Bazı Askerî Unvan ve Terimler	139
1.1. Sipâhsâlâr.....	139
1.2. Alem Baş Er ve Alem.....	140
1.3. İlbaşî.....	142
1.4. Kethüda.....	143
1.5. Silâhdâr.....	144
1.6. Çapıtgan Er: Candâr.....	144
2. Ay Bittîği: Dîvân-ı Arz Defteri	145
3. Yusuf Has Hâcîb'e Göre Sefer ve Savaş Düzeni	146
3.1. Sübaşî (Komutan)'nın Vasıfları.....	146
3.2. Sefer ve Savaş Düzeni.....	146
3.3. Savaş Öncesi Alınan Tedbirler.....	147
3.4. Savaş Taktiği.....	148
4. Çerik: Sefer ve Savaş Düzeni (Hâmis Sistem)	149
4.1. Toy ve Kurvî Çuvaç: Ordugâh.....	150
4.2. Sağ ve Sol Kollar: Meymene ve Meysere.....	152
4.3. Yezekler: Öncü Kuvvetleri.....	153
4.4. Mübâreze Usulü.....	155
4.5. İm: Belge, Parola.....	156
4.6. Til: Çaşıt, Casus.....	156
4.7. İçkin Er ve Bulun: Taraf Değiştiren Asker ve Tutsak.....	157
4.8. Tanguk: Sefer Yemeği.....	157
4.9. Savaş Müziği.....	158
4.10. Sıgrı: Sürgün Açı.....	159
4.11. Nehir Geçişleri.....	160
4.12. Karguy veya Kargu: Ateş Kuleleri.....	162

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
TEÇHİZAT

1. Kâşgarlı Mahmud'a Göre Saldırı Silahları	163
1.1. Ok, Yay ve Sadak.....	163
1.2. Kılıç.....	165
1.3. Süngü: Mızrak, Kargı.....	167
1.4. Bükde: Hançer.....	168
1.5. Baldu: Balta.....	168
1.6. Topuz: Gürz.....	168
1.7. Ukruk: Kement.....	169
1.8. Kamçı.....	169
2. Kâşgarlı Mahmud'a Göre Savunma Silahları	170
2.1. Kalkan.....	170
2.2. Yarık: Zırh.....	171
2.3. Aşuk: Tulga.....	171
3. Eğirme: Kuşatma Silahları	172
4. Yılık: Hayvanlar	174
4.1. At: İl, Yund, Köçüt, Toruğ.....	174
4.2. Buğra: Deve, Boğa.....	176
4.3. Yağan: Fil.....	176
4.4. Katır.....	177
4.5. Eşkek: Eşek.....	177
SONUÇ	179
KAYNAKLAR	183
DİZİN	193
HARİTA	205
HAKANLARIN SOYAĞACI	206